

Szellem a fazékból - Feketeleves

2012 március 11. Flag

Szöveg méret

Mentés

-
-
-

- [0](#)

Még nincs értékelve

Mérték

Ahány kávéfajta, annyi legenda... Káldi, az abesszin kecskepásztor a sziklán üldögélve egy nap arra lett figyelmes, hogy állatait megszállta az ördög. Mekegnek, forognak, épp csak bukfencet nem vetnek. A fiú megpróbálta kideríteni, mi történt.

Káldi, az abesszin kecskepásztor a sziklán üldögélve egy nap arra lett figyelmes, hogy állatait megszállta az ördög. Mekegnek, forognak, épp csak bukfcet nem vetnek. A fiú megpróbálta kideríteni, mi történt. Észrevette, hogy a virgonc kecskék egy vadon term? cserje élénkpiros bogyóit legelik. Letépett néhány cserjeágot, s elrohant a közeli kolostorba. A bölcs szúfik hamar felismerték a növény serkent? hatását (kapóra jött az éjszakai virrasztáshoz), s a kávé Etiópia-szerte elterjedt.

Egy másik legenda szerint a varázsned?t maga Allah küldte nagybeteg prófétájának. Mohamed er?re is kapott, rögvest felöklelt negyven lovat (és negyven asszonyt). Így meséli Seherezádé az Ezeregyéjszakában. De ez rendjén is volna, hiszen "a kávé legyen forró, mint a pokol, fekete, mint az ördög, tiszta, mint az angyal és édes, mint a szerelem".

Ami biztos: a "quawa" nev? élénkít? növényt a IX. században említi el?ször Rhazes bagdadi orvos, márpedig ? nem akárki, hiszen kétszáz filozófiai és vallási témájú könyvet írt. A XI. század fordulóján Avicenna már gyógyszerként használja, a XIII. század közepén pedig ezt rágta a szám?zött Omar sejk, azért maradt életben. Az iratok tanúsága szerint Mekkában (1370-ben) bezárattak egy kávéházat, mert a törzsvendégek a kalifát szidalmazták.

A fekete víz a kés?bbieken is okozott bonyodalmat. A XVI. század közepén Konstantinápolyban annyi kávéház nyílt, hogy a szultán - összeesküvést?l tartva - megtiltotta m?ködésüket. A b?nösöket b?rsákba varrva hajították a Boszporuszba. Ötven évvel kés?bb a fanatikusok Velencében akarták be tiltatni az "ördög italát", ám VIII. Kelemen pápa megkóstolta és megáldotta a fekete vizet. A XVII. század közepén a londoni asszonyok tiltakoztak a királynál, mondván, férjeik annyi kávéat isznak, hogy impotensek lesznek. Hasonlóképp vélekedtek Voltaire orvosai is, akik megjósolták a filozófus halálát, mondván: a kávé mérég. "Lassan ható mérég lehet - válaszolta az író -, mert már nyolcvan éve iszom."

Míg Törökországban valóoknak számított, ha egy férj nem vásárolt feleségének pörkölt kávé, addig Németországban úgy vélték, fogyasztása medd?vé teszi a n?ket! (Bach híres Kávékantátája ezt a mozgalmat gúnyolta ki.)

S akkor hátra van még a feketeleves! Aminek semmi köze a kávéhoz. A félreértésben vélhet?en Arany János a ludas. Szirmay Antal anekdotagy?jteményében leírja, hogy a török szultán, színlelt ebédmehívással, hogyan csal kelepcébe egy magyar nagyurat. Amikor gyanakodva távozni akar, azzal marasztalja: "hátra van még a fekete leves". A jelle janicsárok ugranak el?, s megkötözik a t?rbe csalt magyart. Csakhogy Szirmay ezt az anekdotát Thököly Imre 1684-es nagyváradi elfogatásához kapcsolja, Arany János pedig Török Bálint 1541-es t?rbe ejtéséhez: "Hosszas ebéd a török szultáné, / Hátra van még a fekete kávé; / Török Bálint tétova tekintget: / Körülfogott a janicsár bennünket!" - írja 1853-as balladájában.

Ha Arany olvasott volna régi szakácskönyveket, nyilván felt?nt volna neki, hogy Bornemissza Anna fejedelemasszony már a XVII. században feketelevet készít a tengeri nyúl "tüdejéb?l és májából", "feketelévben magyar módra" f?zi a hódot, aprómadarat, vaddisznót, tekn?sbékát, s számtalan más receptet. A feketeleves nem fekete kávé jelentett, hanem egy (többnyire) vérrel készült mártást vagy levest. Nem csak Erdélyben volt divatos. Disznóvérb?l készült a spártai melasz dzómosz, kacsavérb?l a lengyel czernina, libavérb?l a svéd svartsoppa. S mivel a "lé" a magyar nyelvben többnyire kellemetlenséget jelöl (megissza a levét, nyak levest kap), s mivel ezek a levesek (hiába cukrozták ?ket) a vér miatt ijeszt?ek és keser?ek voltak, a "hátra van még az étkezést lezáró feketeleves" kellemetlen jelentést kapott.

Nyilván tudta ezt az els? pesti kávé, a szerb Cavesieder Blasius ("Kávéf?z? Balázs") is, amikor 1729-ben bepanaszolta az olasz Francesco Bellienót, hogy olcsó áraival "ruinálja az üzletét". Pedig sokáig nem is volt üzlete, hiszen vándorló árus volt, amolyan kucséber, aki nyakba akasztott tálcáról kínálta a keser? ned?t. Mert bár kahvedszik (török f?z?mesterek) már a XVI. század végén m?ködtek Budán, a magyarok nehezen szerették meg a

fekete italt. Orczy Lőrinc és Barcsay Ábrahám luxuscikknek látta, amit ha hörpölsz, "rab szerencsen véres verítékgyümölcsét" iszod.

A ficsúr "tjéfeles" kávéját gúnyolja Gvadányi uram is A peleskei nótáriusban, s Gaal György "tudós palótza" (1803) is romló szokásokról panaszkodik. A kávéházak környékét koldusok, szerencsejátékosok hada lepi el, s kedvenc budai helyén legújabbán a Kávés Mesterek torma nélkül adják a "régí jó karaitzsáros virstliket". A kávé diadalútját persze nem lehetett megállítani. A XIX. század végére a fővárosban 550 kávéházat regisztráltak, néhány évtizeddel később pedig Budapestet joggal nevezték a "kávéházak városának".

A kávé szót egyébként Zrínyi Miklós írta le először az 1651-ben megjelent Szigeti veszedelem harmadik énekében: "Egymás közt sok dologról beszélgetének / Kávéét kicsin finchából hörpölgetének". A kávéház szót pedig Pápai János, Rákóczi fejedelem titkára 1709-ben. "Ha szabad diskurálnunk, mintha csak a kávéházban volnánk." De hogy miért kell az időt kávéházban tölteni, arra Alfred Polgar humorista adta a legjobb feleletet: "Az ember azért jár kávéházba, mert egyedül akar lenni. De ehhez társaság kell."

Vinkó József - hetivalasz.hu

Ajánló